

הפצת זרעים ופירות

קרן קיימת לישראל
K K L - J N F
החטיבה לחינוך ולקהילה

לצמחים יש דרכים רבות ומגוונות לדאוג להמשכיות ולהפצת המין. מטרתו של כל מין היא להמשיך ולהתקיים, והזרע הוא אחד מאמצעי הרבייה שמאפשרים זאת. מן הזרע יתפתח הדור הבא של הצמחים, כיוון שהוא מכיל את העובר - הצאצא של הצמח. סביב העובר יש בזרע מלאי מזון שיספיק לו בימי חייו הראשונים, עד שיגדל די הצורך ויוכל להצמיח עלים שיאפשרו לו לייצר לעצמו מזון באופן עצמאי. העובדה שהצמחים אינם ניידים עלולה לגרום לתחרות - עם צמח האם או בין הצאצאים לבין עצמם - על המשאבים שנמצאים סמוך לשטח שבו נוצרו. נוסף על כך, אם חלים שינויים בתנאי המחיה, חוסר הניידות עלול לגרום להכחדתו של המין. היות שכך, במהלך האבולוציה התפתחו מנגנוני הפצה שונים המאפשרים לצמח להרחיב את אזורי התפוצה שלו.

הפצה באמצעות גורמים אביוטיים (מרכיבים דוממים)

הפצה באמצעות גורמים אביוטיים (מרכיבים דוממים)

הפצה באמצעות רוח

ישנם זרעים ופירות שלהם מנגנונים המאפשרים לרוח לשאת אותם למרחק. למשל: ציצת שיער (סביון, גדילן, כתמה), כנפיות (מכנף נאה), נזר (כתר) קרומי הדומה למצנח רחיפה (תגית מצויה).
הפצה באמצעות הרוח מאפשרת הפצה למרחקים גדולים.

הפצה באמצעות מים

לצמחים רבים הגדלים סמוך למים, יש זרעים או פירות שהמבנה שלהם מאפשר להם לצוף על פני המים. למשל חבצלת החוף (קליפת שעם) וקוקוס (חללי אוויר).
סוג זה של הפצה מאפשר הפצה למרחקים גדולים,
לפעמים עד למרחק של מאות קילומטרים מצמח האם.

הפצה עצמית

ישנם צמחים שיש להם מנגנונים עצמיים להפצת זרעיהם. למשל, יש פירות שמתפוצצים ומתיזים את זרעיהם (ירוקת החמור, תורמוס).
יש זרעים שהמבנה שלהם מקל עליהם לחדור לסדקים בקרקע (מקור חסידה).
טווח ההפצה העצמית של הזרעים מוגבל.

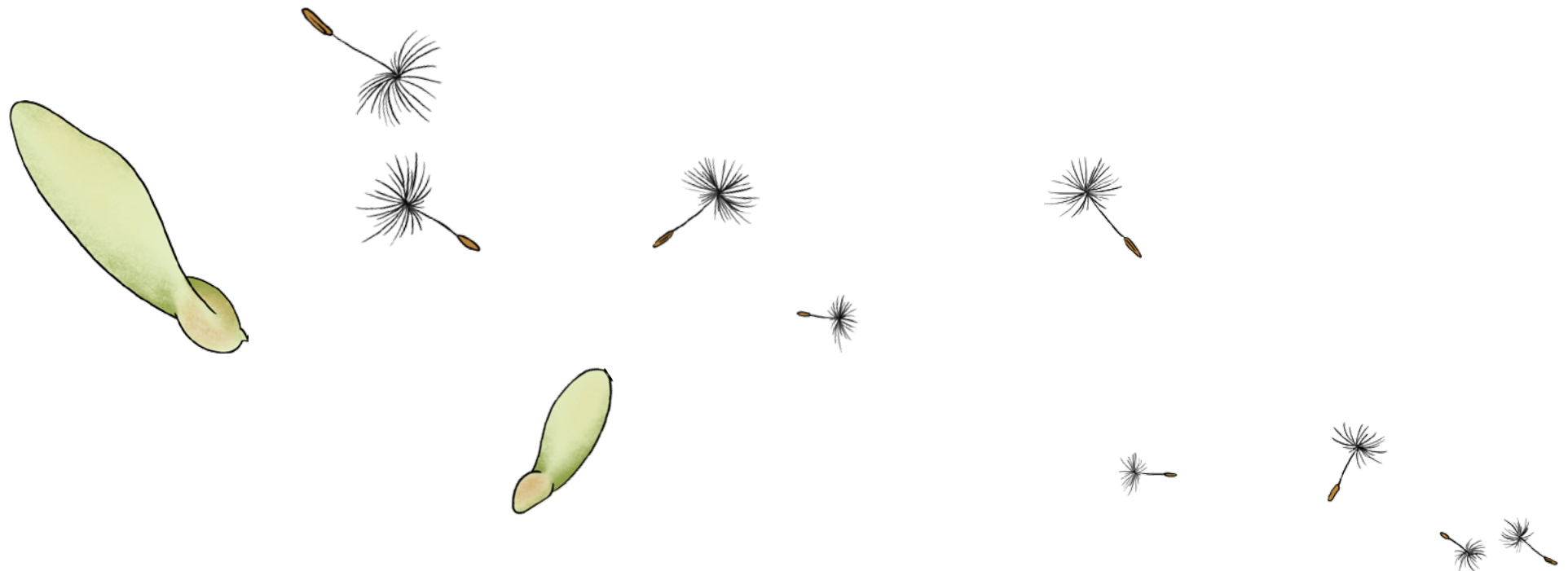
C

הפצה באמצעות רוח

ישנם זרעים ופירות שלהם מנגנונים המאפשרים לרוח לשאת אותם למרחק.
למשל: ציצת שיער (סביון, גדילן, כתמה), כנפיות (מכנף נאה), נזר (כתר) קרומי הדומה
למצנח רחיפה (תגית מצויה).
הפצה באמצעות הרוח מאפשרת הפצה למרחקים גדולים.

הפצה באמצעות מים

חבצלת החוף

קוקוס

הפצה באמצעות מים

חבצלת החוף

הזרע של חבצלת החוף מכוסה בשכבת שעם, המאפשרת לו לצוף על פני המים ושומרת על חיוניותו.

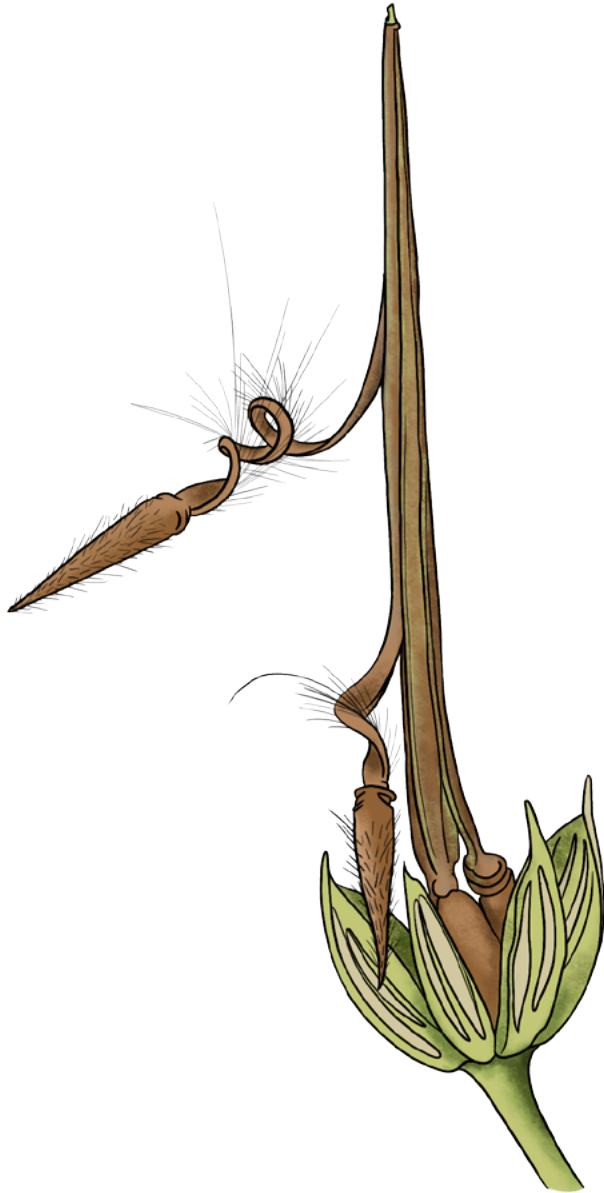

קוקוס

בתוך אגוז הקוקוס יש חלל, המאפשר לפרי לצוף על פני המים ושומר על חיוניות הזרע.

הפצה עצמית

מקור חסידה

ירוקת החמור

הפצה עצמית

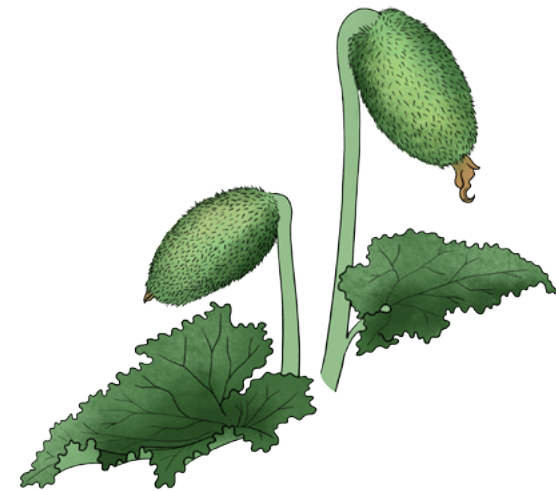
מקור חסידה

צורת הזרעים של מקור חסידה ושיבולת
שועל מבטיחה את כניסתם לאדמה
באמצעות התברגות לתוך סדקים
בקרקע.

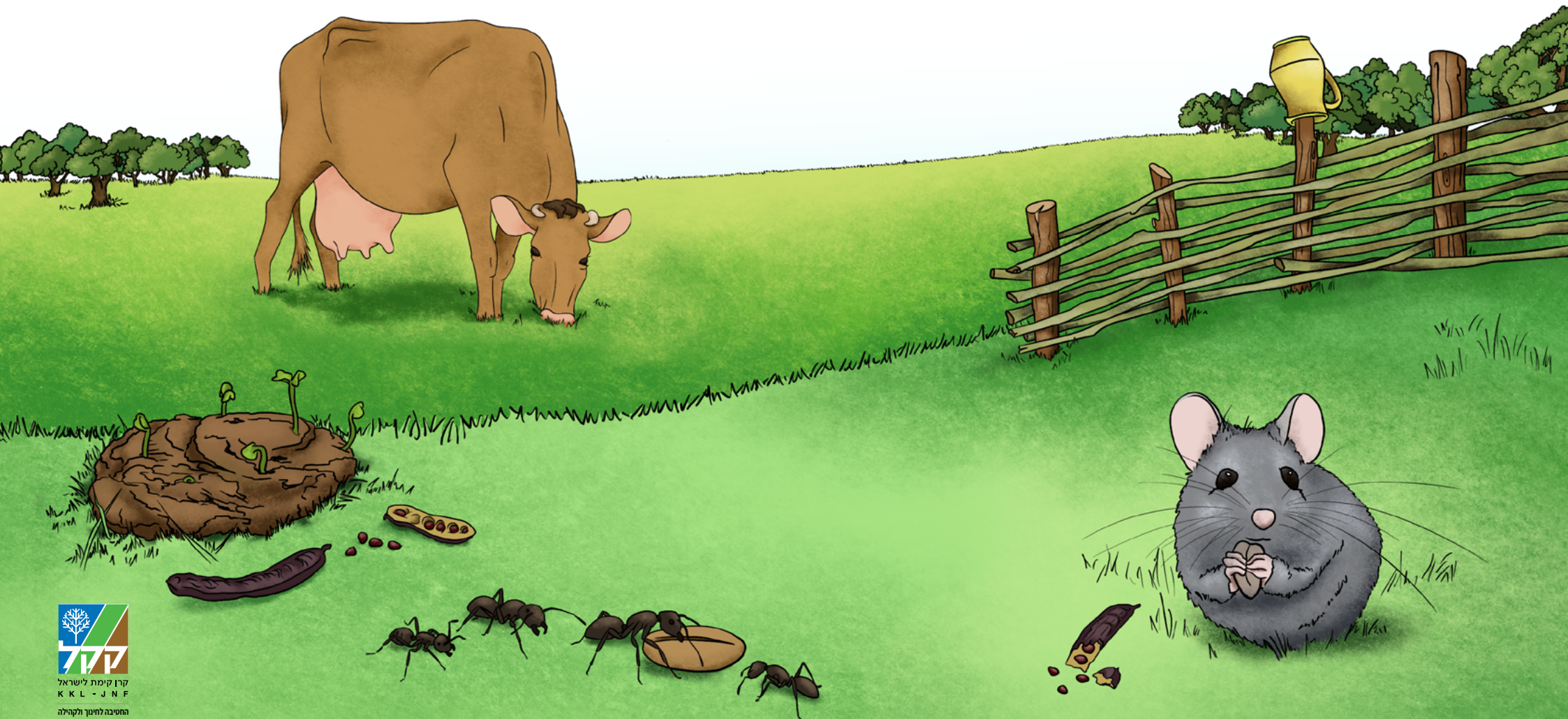

ירוקת החמור

הצמח ירוקת החמור מתיז החוצה
את תוכן פריו הרירי כאשר הוא בשל.
נגיעה קלה בפרי הבשל מנתקת אותו
מהצמח, והזרעים ניתזים מתוכו בסילון.

הפצה באמצעות גורמים ביוטיים: בעלי חיים (זואוכוריה)

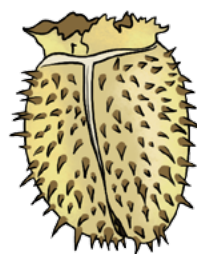
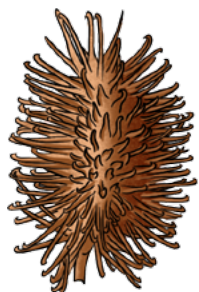
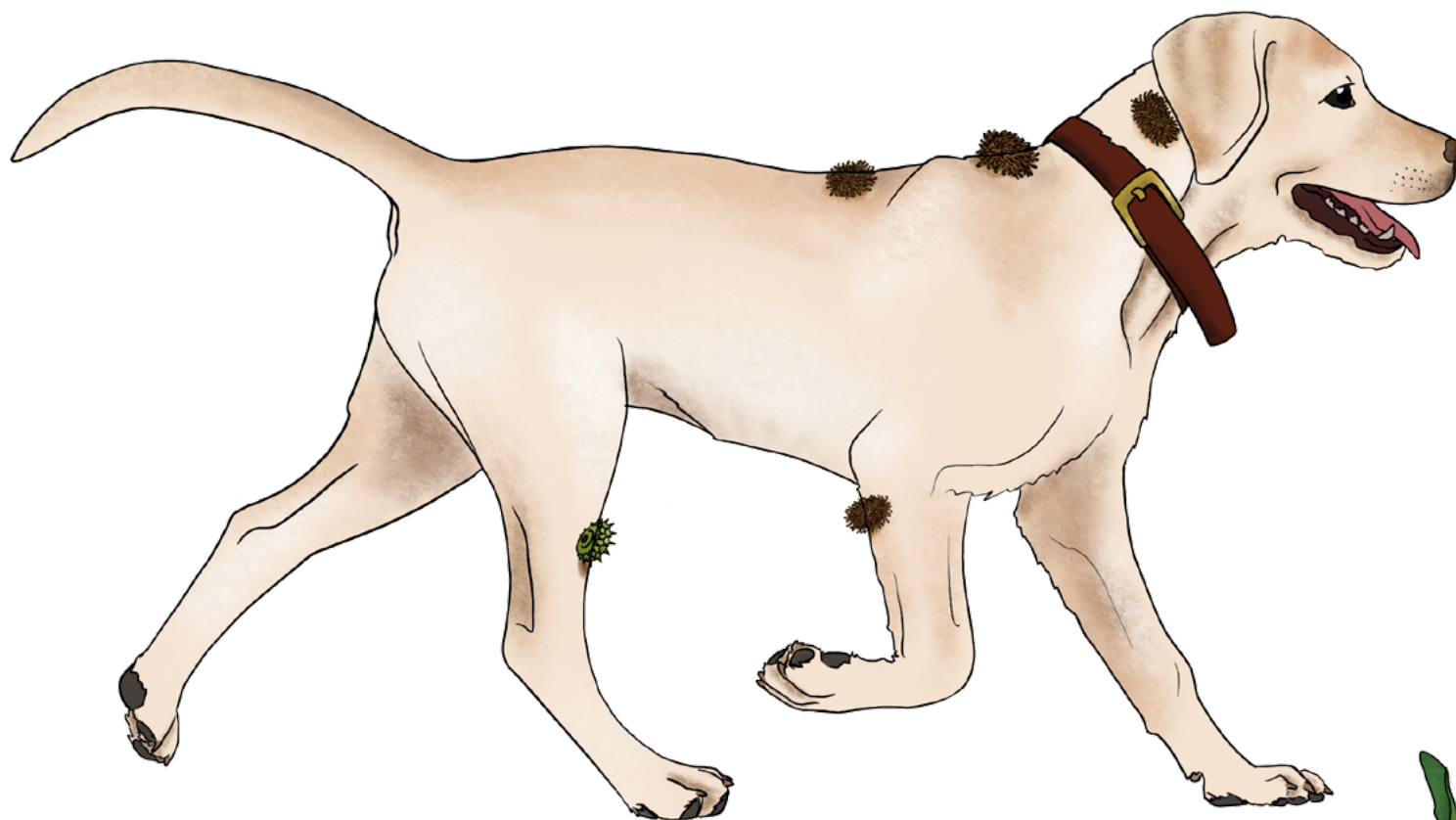

קרן קיימת לישראל
K K L - J N F
החטיבה לחינוך ולקהילה

אלה אטלנטית
אלה ארץ-ישראלית
אלת המסטיק
אזדרכת מצויה
פטל קדוש

הפצה חוץ-גופית (אפיזואווריה)

אספסת

ישנם זרעים או פירות הנדבקים באמצעות קוצים או זיזים לשערות גופו של בעל חיים או לבגדיו של אדם, **וכך נישאים למרחק**. ליחידות התפוצה של צמחים אלה יש בליטות זיפניות או קוצים. לדוגמה: אספסת, גזר קיפת, אמיתה קיצית.

הפצה חוץ-גופית מכוונת (סינזואוכוריה)

נמלים

עורבני שחור-כיפה

הפצה חוץ-גופית מכוונת (סינזואוכולריה)

נמלים

נמלים אוגרות זרעים באביב
ובקיץ לימי החורף הקרים.

עורבני שחור-כיפה

ציפורים, כמו העורבני שבתמונה, אוספות את
הזרעים ומטמינות אותם לשעת הצורך. **הידעתם?**
אכילת הזרעים עשויה לפגוע בהמשך קיום הצמח.
הצמח מייצר כמות גדולה של זרעים כדי להבטיח
את המשך קיום הדור הבא.

הפצה תוך-גופית (אנדוזאוקוריה)

הפצה תוך-גופית (אנדוזאוריה)

פירות רבים הם עסיסיים, בעלי צבעים עזים (אדום-שחור) וטעים טוב, ומטרתם למשוך ציפורים ובעלי חיים אחרים. הפרי נאכל והזרע שאינו מפורק במערכת העיכול אך שווה בה פרק זמן מסוים, "נודד" עם בעל החיים למקום חדש, שם הוא מופרש ונובט הרחק מצמח האם. דוגמאות לעצים ושיחים שלהם פירות מסוג זה:

אלה אטלנטית
אלה ארץ-ישראלית
אלת המסטיק
אזדרכת מצויה
פטל קדוש

הזרעים שנפלטים החוצה "זוכים" לתוספת של לחות וחומרי דשן הנמצאים בהפרשותיו של בעל החיים.

